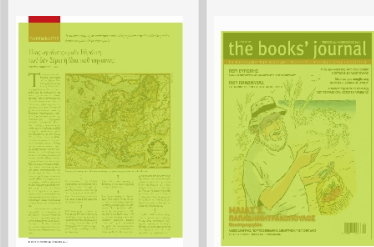

Media: THE BOOKS JOURNAL Page: 14,16-17 Published at: 01-11-2021
Author: Surface: 2038.04 cm² Circulation: 0
Subjects:

ΠΑΡΕΜΒΑΣΕΙΣ

Η πολυπολιτισμική ανεκτικότητα • Είναι όλες οι γλώσσες της Ελλάδας ίσες; • Πανδημία και φιλελεύθερη δημοκρατία

Πώς «φτάνεις» μιάν Ευρώπη πού δέν ξέρει ή ίδια πού πηγαίνει;

Από τον ΓΙΑΝΝΗ ΚΙΟΥΡΤΣΑΚΗ

Το κείμενο που ακολουθεί είναι απόσπασμα από το βιβλίο *Όταν όλα κρέμονται από μια κλωστή. Εσάει ατελείωτο ψηφιδωτό* του Γιάννη Κιουρτσάκη που θα κυκλοφορήσει τις επόμενες μέρες από τις εκδόσεις Πατάκη. Κατά το συγγραφέα του, είναι «βιβλίο αποσπασματικό, κατ'εικόνα του κομματιασμένου κόσμου μας, αλλά αρκετά συνεκτικό για να αποτυπώσει την πλανητική δυστοπία: υπερθέρμανση, οικολογικές καταστροφές, μείωση της βιοποικιλότητας, τρομοκρατία, πανδημίες, προσφυγιά, αβυσσαλέες ανισότητες, αποξένωση του πολίτη από την πολιτεία, επιβολή αυταρχικών καθεστώτων, φυλές που πολεμούν η μια την άλλη... Τόσες κρίσεις, που κατά βάθος είναι μια και μοναδική, είναι αδύνατο να ξεπεραστούν με τις λύσεις που προτείνουν πολιτικοί, ειδήμονες και τεχνοκράτες, όσο δεν εκδηλώνεται μια συλλογική αφύπνιση της κοινωνίας ικανή να προκαλέσει κάποια ουσιαστική αλλαγή πορείας. Τι μπορεί λοιπόν να είναι ένα βιβλίο σαν αυτό αν όχι μια πρόσκληση να αντιμετωπίσουμε την κοινή μας μοίρα, αντικαθιστώντας τον ύπουλο εμφύλιο όλων εναντίον όλων, με τον διάλογο του καθενός με κάθε άλλον: ένα γράμμα που ο συγγραφέας απευθύνει προσωπικά σε κάθε αναγνώστρια, σε κάθε αναγνώστη, για να του απαντήσουν, να το συζητήσουν, να το συμπληρώσουν ή και να το αντικρούσουν, ώστε να σκεφτούμε όσο το δυνατό περισσότεροι, τι μας συμβαίνει και να *λογαριάσουμε κατά πού προχωρούμε*».

Το απόσπασμα που ακολουθεί έχει ληφθεί από το κεφάλαιο για την Ευρώπη – και προϋποθέτει ότι η ήπειρος στην οποία ανήκουμε ζει την παρακμή της και το έλλειμμα νοήματος. Το κείμενο τυπώνεται σε πολυτονικό, όπως και το βιβλίο που θα κυκλοφορήσει σε λίγες μέρες.

Χάρτης της Ευρώπης, του 1595, από τον διάσημο γεωγράφο και χαρτογράφο Gerardus Mercator.

1
Είτε μάς άρεσει είτε όχι, ή Ευρώπη άποτελεί, για τό καλό και για τό κακό μας, συστατικό στοιχείο τής νεότερης Έλλάδας. Χωρίς έκεινην δέν θά γινόμασταν αυτοί πού γίναμε· όπως δέν θά γίνονταν αυτοί πού έγιναν, ύστερα από έμάς, όλοι οί λαοί τοῦ κόσμου.

2
Η Ευρώπη πάσχει – τό πάθος τής ήταν φανερό ήδη στους χρόνους τής μεγαλύτερης άκμής τής, όταν κατακυριέυε τόν πλανήτη. Ασφαλώς, όλες οί κοινωνίες έχουν τά πάθη τους. Η διαφορά είναι ότι τά πάθη τής ευρωπαϊκής ήπειρου μεταδόθηκαν σέ όλη τήν οικουμένη.

3
Σήμερα δέν νοείται κριτική τής Ευρώπης, άν δέν είναι συγχρόνως αυτοκριτική όλων μας.

4
Όσο έχουμε ανάγκη τήν Ευρώπη, άλλο τόσο πρέπει νά τήν κρίνουμε για νά κριθούμε – μονάχα έτσι θά προχωρήσουμε μαζί λίγο παραπέρα. Άλλά χρειάζεται πρώτα νά υπερβεί, όσο μπορεί, τά πάθη τής εκείνη πού έμαθε καλά τί θά πεί αυτοκαταστροφή – από τούς όλεθριους έμφυλιους ανάμεσα στους λαούς τής ως τήν ανέπιωτη φρίκη τοῦ Όλοκαυτώματος, πού έκανε στόχτη τά ιδανικά τής. Ατότό μάθος δέν θά 'πρεπε άρα-

γε νά άκονίσει τήν αυτοσυνείδηση τής ύβρεως τήν όποία διέπραξε ενάντια σέ όσους δέν τής άρεσαν ή δέν τής έμοιαζαν και, τελικά, ενάντια στόν ίδιο της τόν έαυτό; Όχι για νά αυτοενοχοποιηθεί για τό παρελθόν τής, αλλά για νά άνοιχτεί, από έδω κι έμπρός, όπως δέν τό έκανε ποτέ, στους άλλους. Προπάντων σήμερα όπου γεύεται πικρά τήν άνημπορία τής.

5
Τό πρώτο πού θά περίμενε σήμερα από τίς ποικιλώνυμες ευρωπαϊκές ήγεσίες ένας σκεπτόμενος πολίτης τής Ευρώπης και τοῦ κόσμου θά ήταν νά δείξουν έμπρακτα στις δυτικοθρεμμένες έλίτ τών λαών τής άλλοτινης περιφέρειας ότι ό

αγώνας τους νά «φτάσουν» ή νά ξεπεράσουν τήν προηγμένη Δύση, καταπώς κάνουν οί νεόπλουτοι απέναντι στους πλούσιους πού φθονούν, είναι ό χειρότερος τρόπος νά χτίσουμε όλοι μαζί τόν οικογενικό πολιτισμό πού χρειάζεταιται επειγόντως ή ανθρωπότητα γιά νά επιβιώσει. Μά πού, όταν ή Εϋρώπη νοιάζεται πρώτα απ' όλα γιά τήν οικονομική μεγέθυνσή της καί τή διατήρηση τού κλονιζόμενου κράτους πρόνοιας πού πέτυχε μεταπολεμικά; Καί πώς, όταν βιώνει παθητικά τήν παρακμή της, παρακολουθώντας ανήμπορη τόν έμπορικό πόλεμο Κίνας-Άμερικής καί τόν άδυσώπητο ανταγωνισμό τών υπόλοιπων κρατών γιά νά υπερισχύσουν απέναντι στους γείτονές τους; Κι άς ξέρουν, κατά βάθος, όλοι ότι αυτός ό αγώνας δρόμου θά μάς φέρει στόν γκρεμό. [...]

9

Πώς «φτάνεις» μιάν Εϋρώπη πού δέν ξέρει ή ίδια πού πηγαίνει;

10

Σέ κινηματογραφική ταινία τού μεσοπολέμου έβλεπα μιά παρέα μεγαλοαστών νά άπολαμβάνει άνέμελα τά αγαθά τής τεχνικής εκείνου τού καιρού: άπαστράπτουσες λιμουζίνες, δικινητήρια άεροπλάνα, τηλεφωνικές έντολές στόν χρηματιστή, ύπερούγχρονα διαμερίσματα μέ έπιπλα art déco, ξέφρενες χοροεσπερίδες ύπό τούς ήχους ενός φωνογράφου... Μέ τί βουλιμία βιάζονταν νά γευτούν μιά πρόοδο πού μοιάζει σήμερα φαιδρά παρωχημένη! Καθώς οί σκιές τους έσβηναν στην δθόνη, συλλογιζόμουν, από τό κατώφλι μιάς νέας χιλιετίας, πόσο αξιοθρήνητα κατέρρευσε, λίγα χρόνια άργότερα, ή κοινωνία όπου ζούσαν. Λές κι όταν παραδίνονταν ήδονικά στην άκατανίκητη ταχύτητα τής εποχής, γύρευαν ύποσυνείδητα νά έπισπεύσουν τόν έρχομό τού κόσμου πού θά τούς εξαφανίσει.

11

Πώς νά μήν είναι πάντα άλαζονική ή άλλοτε ίμπεριαλιστική Εϋρώπη, όταν κατόρθωσε νά «έκδυτικίσει» (ή ίδια διακήρυσσε νά «έκπολιτίσει») τίς παλιές της άποικίες (ανάμεσα τους καί τήν άγρια Άμερική, πού, μόλις χειραφετήθηκε από τή μάνα της, έγινε ή πύο πρωτοπόρα καί ύπερφίαλη έκδοχή της); Πώς νά μήν ξιπάζονται, μάνα καί κόρη, όταν κατέκτησαν κραδαίνοντας τό

λάβαιο τού δυτικού πολιτισμού τήν οικουμένη; Πρώτα μέ τά όπλα, έπειτα μέ τήν έπιστήμη, τήν τεχνική, τά όργανωτικά πρότυπα, τίς ιδέες, τίς γλώσσες, τίς νοοτροπίες, τά ήθη, τήν ένδυμασία, πού εξαπλώθηκαν παντού. Πώς νά μήν φέρονται σέ όλους μέ ύπεροψία, όταν τίποτε παρόμοιο δέν είχε συμβεί στην Ίστορία;

Μά τότε πώς νά άφουγκραστούν έγκαίρως τή *μυστική βοή τών πλησιαζόντων γεγονότων*;

12

Λένε ότι τό πλεονέκτημα τού δυτικού πολιτισμού είναι τό κριτικό του πνεύμα, πού άνοιξε νέους δρόμους στη φιλοσοφία, στην έπιστήμη, στην κοινωνία, στην πολιτική... Τοϋτο είναι άναμφισβήτητο, άν καί αυτό τό πνεύμα άνθησε πρώτα στην άρχαία Ελλάδα, στη Ρώμη, στην πρώιμη εϋρωπαϊκή Άναγέννηση καί, δίχως άλλο, έξω από τή Δύση. Άλλά ή πρωτοτυπία τής Εϋρώπης, από τόν δέκατο όγδοο αιώνα καί πέρα, βρίσκεται στίς καινοφανείς ιδέες της: τήν ελευθερία τού άτομου ως άτομου, τή χειραφέτησή του από τίς θρησκευτικές προλήψεις, τόν όρθολογισμό, τίς έπιστήμες καί τήν τεχνολογική τους αξιοποίηση, τήν αντίληψη ότι ή Ίστορία τής ανθρωπότητας άποτελοϋσε πιά —ή θά έπρεπε νά άποτελει— μιάν άδιάκοπη πορεία πρός έναν άνώτερο πολιτισμό... Αυτές οί διαφωτιστικές ιδέες συνέπνευαν, διόλου τυχαία, μέ τήν εποχή πού επικράτησαν ή όλοένα καί πύο συστηματικά έπιστημονική προσέγγιση τού κόσμου, ή όλοένα καί πύο έντατική έκμετάλλευση τής φύσης καί ή άποικιοκρατία. Σ' αυτή τήν έκβάθρων μεταμόρφωση τού όλικού καί τού πνευματικού συλλογικού βίου βλέπω νά κρύβεται τό μυστικό τής παγκόσμιας έπιβολής τής Δύσης — έπιβολής θεμελιωμένης στην πρακτική άποτελεσματικότητα.

13

Είναι άραγε μοιραίο ή Ίστορία νά γράφεται από τούς νικητές; Καί είναι αυτός ό δρόμος ό καλύτερος γιά τούς ανθρώπους; Η μήπως θά μπορούσε νά γραφτεί σέ κάποιο μέλλον από τούς αδύναμους, τούς ήττημένους, όπως γράφτηκε Ίσως μιά φορά στό παρελθόν μέ τό λυτρωτικό καί μυριοπροδομένο εϋαγγέλιο αγάπης τού Χριστού;

14

Οί κολασμένοι τής γής πού καταφεύγουν καί στοιβάζονται στίς

δυτικές μεγαλοπόλεις ζηλεύουν τάχα τό αυτοκρατικό πνεύμα τής Εϋρώπης; Ξέρουμε καλά πώς όχι. Ζηλεύουν τά όλικά της αγαθά καί τήν άβέβαιη πιά εθημερία της, πού δίνει καί σ' εκείνους τήν έλπίδα νά βρουν στόν ήλιο μοίρα. Αϋτά ζητούνε όλοι, άπελπισμένοι από τίς συφοριασμένες χώρες τους καί τούς φαύλους κυβερνήτες, πού ψεύτικα τούς έταζαν ότι θά ζούσαν σάν άνθρωποι στόν τόπο τους.

15

Άραγε τό κριτικό πνεύμα είναι πάντοτε άκαμίο στόν δυτικό κόσμο; Προσωπικά αισθάνομαι ότι ύποχωρεί δραματικά. Τά σημάδια είναι πολλά: παραπληροφόρηση, θεωρίες συνωμοσίας πού τυφλώνουν ανθρώπους καί λαούς, πρωτόγνωρες δεισιδαιμονίες, ξενοφοβία, μισαλλοδοξία, ρατσισμός... Αϋτά σιογβράζουν μέσα στό άμίλητο, μοναχικό πλήθος τών άχανών μας πόλεων, τό όποιο θά μπορούσε νά γίνει αύριο φανατισμένος όχλος (πάλι καλά [:] πού οί άτομικιστικοί καιροί μας δέν είναι ευεπίφοροι σέ μεσοαιλικές ιδεολογίες όπως εκείνες τού μεσοπολέμου). Τοϋτες οί νοσογόνες μυρμηγκοφωλιές είναι επίσης γέννημα τού εϋρωπαϊκού-δυτικού πολιτισμού, πού μετέτρεψε τούς παλιούς ανθρώπινους οίκισμούς σέ μαζικά στρατόπεδα. Ύπάρχουν βέβαια κι εκείνοι πού ξέρουν κάτι παραπάνω. Όμως αυτοί ταυτίζονται —όχι πάντα άδικαιολόγητα—, στά μάτια τού μέσου ανθρώπου (κάτι νιώθει κι αυτός μέσα στην άγνωσία του), μέ τό παγκόσμιο οικονομικό, πολιτικό καί ιδεολογικό «κατεστημένο», πού οίκοδομεί αστόχαστα ένα όλο καί πύο εικονικό, άφηρημένο σύμπαν, τό όποιο μεταλλάσσει τούς ανθρώπους σέ ρομπότ. Μένουν οί λίγοι άνδιστελείς — έπιστήμονες, καλλιτέχνες, στοχαστές, άπλοί άνθρωποι πού δουλεύουν μέ αυταπάρηση γιά τούς άλλους. Εκείνοι, όσο δέν εξαγοράζονται, είναι τό *ίλας τής γής*. Κι άς πρόκειται γιά *φωνές βοώντων έν τή έρήμω*.

16

Είναι, πιστεύω, χαρακτηριστικό ότι οί πύο αξιόλογοι σημερινοί φιλόσοφοι στη Δύση δέν όραματίζονται ένα φωτεινό μέλλον γιά τόν κόσμο μας ούτε προτείνουν κάποιο συνεκτικό «πρόταγμα» γιά τήν άλλαγή του, όπως ό άλησμώνητος Καστοριάδης. Ουμνηθείτε τούς κήρυκες τού προοδευτικού Διαφωτισμού: τόν Κάντ, πού εϋαγγελιζόταν τή

διαρκή παγκόσμια ειρήνη- τόν Χέγκελ, πού προσδοκούσε τόν τελικό θρίαμβο τού Πνεύματος, χάρη στη διαλεκτική ύπέρβαση τών αντιφάσεων τής Ίστορίας- τόν Μάρξ, πού θεωρούσε τή φιλοσοφία όργανο γιά τήν άλλαγή τού κόσμου καί τήν έλευση μιάς άταξικής κοινωνίας... Στους άντίποδες, οί σύγχρονοί μας δηλώνουν τή βαθιά τους *άπορία* (έπιστρέφοντας έτσι στην πηγή τής έλληνικής φιλοσοφίας) μπροστά στόν χαώδη κόσμο πού χιτίζεται γύρω μας, έρήμην τών πολλών: είτε «άποδομάντες» τον δραστικά- είτε δοκιμάζοντας διστακτικά νά διατυπώσουν μιά ήθική γιά τούς χαλεπούς καιρούς, ίκανή νά περισώσει τήν ελευθερία, τή δημοκρατία καί τήν ανθρωπινή αξιοπρέπεια. Ύπάρχει πύο εϋγλωττη μαρτυρία ότι ό πολιτισμός μας δέν στέκει καλά στά πόδια του; Όπως κι άν είναι, μόνο αυτή ή στάση μπορεί Ίσως νά άνάψει μέσα μας τή σπύθα τής αυθυπέρβασης καί τής δημιουργίας.

17

Άναλογισθείτε τήν παράδοξη πορεία τής νεωτερικής Εϋρώπης. Άφού ίσοπέδωσε κάθε παράδοση (ή, καθώς λένε σήμερα, κάθε *κουλτούρα*) πού διέφερε απ' ό,τι εκείνη βάφτιζε *πολιτισμό*, άφού άφάνισε σέ κάθε γωνιά τής γής άτίμητα δημιουργήματα τού ανθρώπου- άφού διέγραψε από τήν Ίστορία άνοησίες πνευματικές καί ήθικές δυνατότητες πού ένυπήρχαν στόν ψυχισμό τώσων λαών- άφού τά πέτυχε όλα αϋτά, ή Εϋρώπη (σήμερα πιά ή Δύση), έγινε έπιτελος ό μόνος ύπαρκτός μας κόσμος (μά πόσο «ύπαρκτός»; θυμηθείτε τόν «ύπαρκτό σοσιαλισμό!»). Καί τώρα πού ή *ύβρις* μεταδόθηκε στην οικουμένη, άναγκάζεται ξάφνου νά χτυπάει στά τυφλά τούς «άλλοφύλους»: όσους φθονούν θανάσιμα τόν δυτικό πολιτισμό καί τόν πολεμούν, μέχρις εσχάτων, μέ τά δικά του φονικά όπλα, απ' έξω καί από μέσα: ναι, έξω από τά σύνορά του, αλλά καί μέσα στά ίδια του τά σπλάχνα — πού τούς έθρεψαν. Άνθρωποι έμποτισμένοι μέ τήν αυταπάτη πώς ήρθε ή σειρά τους νά άφανίσουν τήν «καταραμένη» Δύση (ποιοί; αυτοί πού τήν κουβαλοϋν πιά μέσ στην ψυχή τους, άχώριστα από τό μίσος τους γιά κείνη!). Καί θυσιάζουν τή ζωή τους στόν «ιερό» πόλεμο κατά τών «άπίστων». Τί κρίμα! Έδω πού έχουμε φτάσει, ή Εϋρώπη, ή Δύση, όλοι μας άπαρνούμαστε τίς δικές μας αξίες, τίς

διακηρύξεις μας, τίς «κατακτήσεις» μας, τόν ίδιο μας τόν εαυτό. Καί ἴσως πλησιάζει ή ώρα πού ὄλοι θά πολεμάμε ἐναντίον ὄλων, ἀθέλγητα παρασυρμένοι στήν αὐτοκαταστροφική πορεία μιάς παγκόσμιας ἐπαρχίας δίχως κέντρο.

18

Ἀλίμονο! Τί ἔγινε ή περιλάλητη *ἐτερότητα* ὄσων δέν μᾶς ἐμοιάζαν, τήν ὄποια καταφρονούσαμε γιά πολλούς αἰῶνες καί τώρα βαλθήκαμε νά τήν ἐγκωμιάζουμε ρητορικά; Σήμερα καί οἱ πῶ χτυπητές διαφορές ἀνάμεσα στούς λαούς φαίνονται (φαίνονταν τουλάχιστον ἀκόμα χτές) νά ἔχουν χωνευτεῖ σέ μιάν ὄμογενοποιημένη, ὑποτίθεται, ἀνθρωπότητα. Ὅμως ἰδοῦ πού ή ριζικότερη ἐτερότητα ξεσπάει ἀπρόσμενα μέ ἀσύλληπτη βία: μιά θρυαλλίδα πού ἀπειλεῖ τά θεμέλια κάθε ἀνθρωπιάς. Πῶς νά μή σκεφτεῖς τούς καιρούς πού οἱ ἀντίπαλοι πολιτισμοί ἐπικοινωνοῦσαν καί γονιμοποιούνταν ἀμοιβαία, ἀκόμα κι ὄταν πολεμοῦσαν μεταξύ τους;

19

Συλλογίζομαι τούς Γάλλους φίλους, πάλι μέ ἀφορμή τίς διαμάχες γύρω

ἀπό τό «μπουρκίνι» καί ἄλλα ἰσλαμικά σύμβολα. Καί νιώθω τήν ἀνάγκη νά τούς πῶ: «Καταλαβαίνω πόσο σᾶς ἐνοχλοῦν ἦθη ξενικά πού ἀντιβάνουν στή δική σας ἠθική καί στήν ἐθνική νομοθεσία σας περί χωρισμοῦ τῆς θρησκείας ἀπό τό κράτος, ὄπως ὄλο καί πῶ στενά τήν ἐρμηνεύετε στά χρόνια μας. Ἀλλά ἐσεῖς μπορεῖτε νά ἀντιληφθεῖτε πόσο ή ἐνόχλησή σας ἐκλαμβάνεται ἀπό τούς ἀλλόθρησκους ὡς περιφρόνηση *γι' αὐτό πού ἐῶναι*, φουντώνοντας στήν ψυχή τους ἕνα μῖσος πού σιγοκαίει ἀπό καιρό; Κι ἐπειδή ή Γαλλία εἶναι πατρίδα καί γιά μένα, θέλω νά σᾶς (νά μᾶς) ρωτήσω: Ποιός «κοσμικός» πέπλος, ποιά «οὐδετερόθρησκη» μαντίλα θά συγκαλύψει τή διογκούμενη μισαλλοδοξία μας;

20

Δέν ξεχνῶ τό πῶ πολύτιμο ἴσως πράγμα πού μοῦ δίδαξε ή Γαλλία: ὄτι κάθε ἀνθρώπος εἶναι ἴσος μέ ὄλους τούς ἄλλους, ἀνεξάρτητα ἀπό θρησκεία, φύλο, φυλή, ἔθνος, κοινωνική τάξη ἢ χρώμα δέρματος. καί ἐλεύθερος νά διαλέξει τόν δρόμο τῆς προσωπικῆς του ὄλοκληρώσεως, χωρίς νά δεσμεύεται ἀπό τίς ἐπιταγές ἑνός καταπιεστικοῦ

ἱερατείου. Αὐτό μέ βοήθησε στή νιότη μου νά ὑπερβῶ τήν ἐθνική καταγωγή μου γιά νά ἀνοιχτῶ ἀνεπιφύλακτα στόν Ἐβραῖο, τόν Ἀραβῶ, τόν Ἰνδῶ, τόν Βιετναμέζο, τόν μαῦρο τῆς Ἀφρικῆς... Ἰδοῦ ή γόνιμη κληρονομιά τοῦ Διαφωτισμοῦ, πού τόσο ἔλειψε στήν ἐπίσημη «ἐλληνοχριστιανική» Ἐλλάδα, ή ὄποια, παρά τό ἀδογματίστο καί φιλόξενο ἦθος τοῦ λαοῦ τῆς, καλλιεργεῖ ὡς σήμερα στό πνεῦμα τῶν παιδιῶν τῆς τόν ἐθνικισμό καί τήν καχυποψία ἀπέναντι στόν ἀλλόθρησκο ἢ τόν ἀλλόφυλο.

21

Ἀλλά, ὄπως κάθε νόμισμα, ἔτσι καί ή γενναϊόδωρη κληρονομιά τοῦ Διαφωτισμοῦ ἔχει τήν ἄλλη ὄψη τῆς. Ἀπό τή στιγμή πού ὄ μεγαλόπνοος ἀλλά ἀφηρημένος «οὐνιβερσαλισμός» του πάει νά γίνει κι ἐκεῖνος δόγμα ἐμποδίζοντας τή ζωντανή ἰδεολογία πού τόν ἔθρεψε νά ἀνανεώσει τούς χυμούς τῆς, ὄπως θά τό ἐπέβαλλαν οἱ τραγικές ἐμπειρίες τοῦ παρόντος, ἀπό τή στιγμή λέω ἐκεῖνη, τό ἐμπνευσμένο ὄραμα κινδυνεύει νά καταστήσει ἀπολίθωμα. Ἀλίμονο ἂν οἱ θεωρητικές διακηρύξεις μας πάψουν νά ἀνα-

ζωογονοῦνται ἀπό τήν κατανόηση, τή συμπόνια καί τή συμπάθεια γιά τό *συγκεκριμένο πρόσωπο τοῦ ἄλλου*. Ἐτσι σκέφτεται σήμερα ἕνας ἀνθρώπος πού κουβαλάει μέσα του ἐξῆσου τήν «ἀρχαϊκή», «ἀνατολίτικη» Ἐλλάδα καί τή «φωτισμένη» Εὐρώπη. [...]

32

Πόσο καθαρά ἔβλεπε τά ἐπερχόμενα ὄ Καμῦ ὄταν δήλωνε, τό 1957, ὄτι ἀποστολή τῆς γενιάς του δέν ἦταν πιά νά ξαναφτιάξει τόν κόσμο, ἀλλά νά ἐμποδῖσει τό ξεχαρβάλωμά του!

33

Κι ὄμως, οἱ τελευταῖοι τῶν Εὐρωπαίων, οἱ τελευταῖοι ἴσως τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἀναριθμητοί πού ζοῦνε διασκορπισμένοι σέ κάθε τόπο αὐτῆς ἐδῶ τῆς γῆς –ἀλλά καί τόσο λίγοι γιά νά ἀνταποκριθοῦν στό αἶτημα τῶν καιρῶν–, θά ξαναπάρουν τήν ἀνηφόρα, καθένας μέ τόν τρόπο του – κι ἄς εἶναι τοῦτος ταπεινός.

«Πρέπει νά φανταστοῦμε τόν Σί-συφο εὐτυχισμένο», ἔλεγε ἀκόμα ὄ Καμῦ. ■